

Greiner

Lajos

Törvényszék

nyelvi

és az

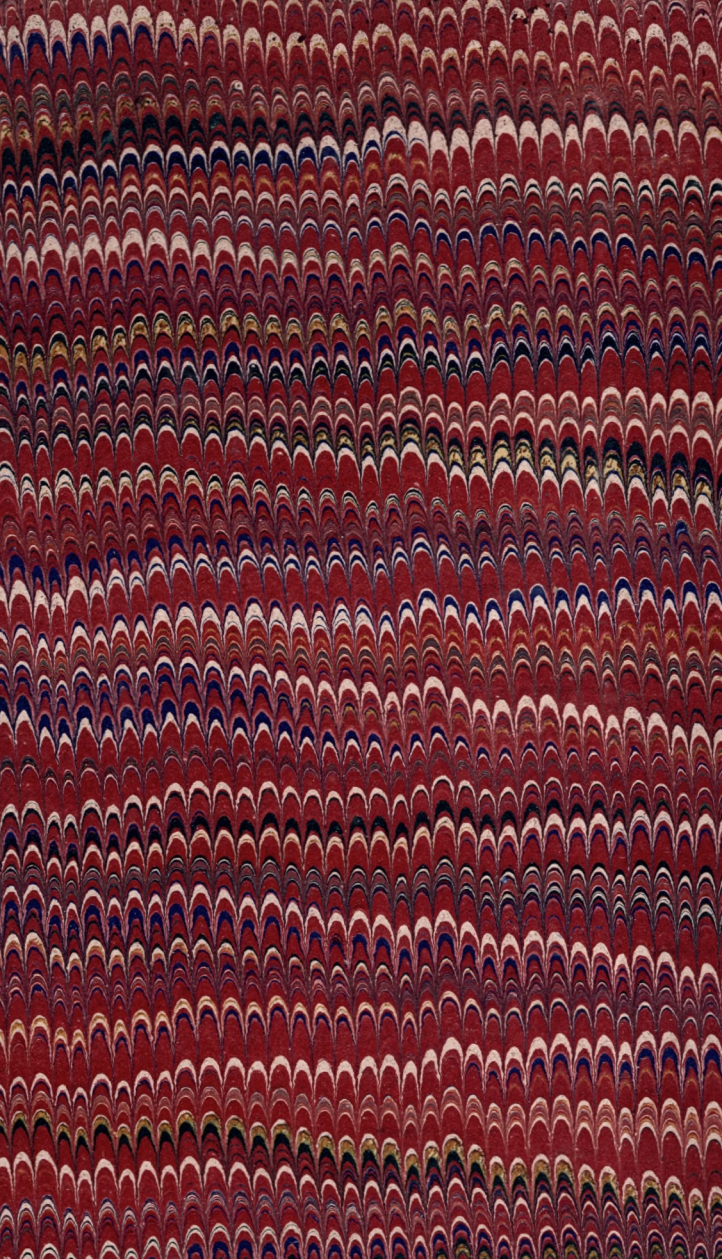
erdő

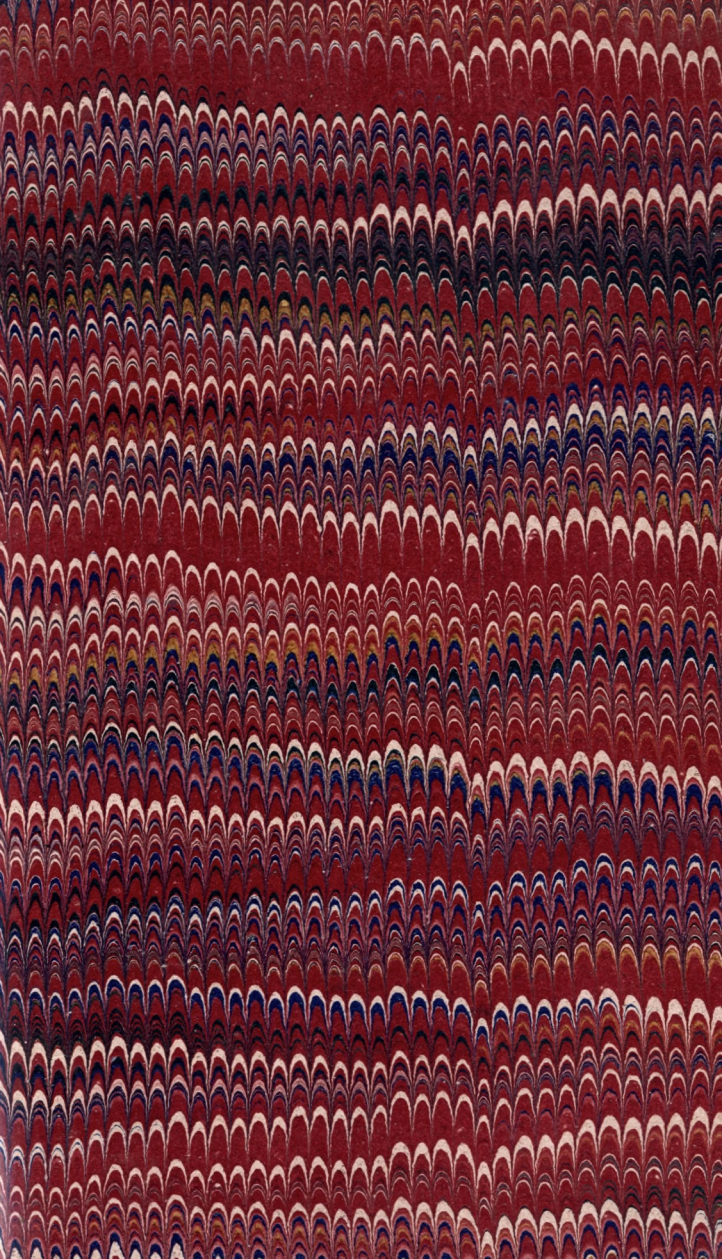
pusztítási

DK

80

EE Szakkönyvtár
2018

X. A. 2.
80

W. R. 59

Biztosítva vannak-e erdeink a' mostani törvények által visszaélések és pusztítások ellen ?

*tartozunk-e fa és tűziszér tekintetében jogilag vagy erkölcsileg az utónemzedék iránt gondoskodással ? 's ha úgy, jogosítva van-e a' status összesége a' magán birtokosok erdőkezelésébe avatkozni ? 's végre, melylyek volnának az erdők illő mennyiségü fenntartására 's oltalmazására szolgáló törvények alapelvei ? *)*

I. Europa déliebb részén alig van ország, hol az erdők nagyobb figyelmet érdemlenének, mint Magyarországnban. Ha éjszak felé nézünk, az óriási kárpát-hegylánczot látjuk Erdélyország és Bukovina szélétől egészen Morvaország- és Ausztriáig elnyulni, számtalan mellékágaival együtt milliom meg milliom hold erdőségtől elboritva. A' hegyi lakóknak ezen erdőségből kell nemcsak a' szükséges épület- és tűzifát kiállítaniok, hanem abból kénytelenek, a' nyomorú földművelés mellett, élelmök nagy részét is beszerezni, kölcsönös összeköttetés utján a' vashámorokkal, bányák-, gyárak-'s mindazon mesterségekkel, mellyekhez fa kivántatik;

*) Az 1844-ik évi „M. Gazda“ 47-ik számában tervi-
leges megvitatásra kitűzött tárgyak 29-ik pontja.

sőt azon erdőségekből láttatnak el az alföld fátlan vidékei is egy részben. — Tekintve pedig Magyarország déli sikk részét, úgy — ha ez alföld termékenyséjét fenntartani, az olly fontos mezőgazdaságot okszerűen üzni, az ipart előmozdítani, szóval a' nép jóllétét gyarapítani akarjuk — úgy meg kell vallanunk, hogy erdők hazánk rónaságain is szerfölött szükségesek, részint a' legnélkülözhetlenebb fa-kellékek fedezésére, részint az égető nap hősege, 's a' száritó déli, valamint a' többnyire hóval fedett kárpátokról jövő éles szelek ellen, továbbá az elhomokosodás gátlására 'sat. — Ámde milly állapotban találjuk a' nagyszerű hegyi vidéket és a' roppant terjedelmű rónaságokat erdő és fa tekintetében? Bizony nem a' legjobb állapotban. A' rónákon mértföldekig vándorlunk, a' nélkül, hogy egy fát láthatnánk. Az erdők nagyobb részint eltűntek, 's helyökbe nem mindig léptek jövedelmezőbb szántóföldek, rétek és szőlők, hanem igen sokszor csak sovány legelők, sőt nem ritkán hasznavehetetlen homok-sivatagok.

Ha az elő- 's középhegyeket vizsgáljuk, találunk ugyan még néhol szép erdőségekre, mellyek különféle lomb- és tülevelű fákból levén szerencsésen keverve, a' fatenyésztésnek olly kedvező helyzetben és éghajlat alatt, vagy a' fának csekély, sőt teljességgel semmi kelendőse mellett — megmaradtak; ámde kezelése e' nevezetes erdőségeknél, kevés kivétellel, mainapig szerfölött rossz karban áll. A' kamarai, 's néhány nagyobb birtokos jószágain kívül, ritkán lehet szabályozott erdőszetet és szakértő erdőszeti személyzetet találni. Miért is az erdők jövedelmi tekintetben óriási léptekkel sülyednek, 's azon mértékben mindinkább pusztúlnak. Ott, hol még nem épen nagy idő előtt több lábnyi vastagságú fákból álló zárt erdőségek voltak,

mostan vékony gallyerdőt, sőt nem ritkán hitvány csepőteket vagy kopár pusztaságot találunk, mellynek vizmosta terméketlen vagy sziklás földje legelőnek is alig használható. Néhol a' legszebb törzsöket kivagdadják, 's a' törpe és hibás fákat hagyják meg; másutt ismét tövig kiirtják az erdőt hegyen völgyön a' nélkül, hogy az erdő növelésére 's fenntartására, vagyis a' magróli tenyésztésre és a' zsenge csemeték ótalmára szükséges öreg fákról gondolkoznának; a' sarjerdőt a' vágásokban csak rövid ideig vagy addig sem tilalmazzák; a' vágásokbani kopasz helyeket pedig, 's az egészen kiirtottterjedelmes térségeket bevetni vagy fával beültetni eszökbé sem jut. Az erdőség napról napra a' mélyebb hegységek közé szorítatik, 's az előhegyek mindig kopaszabbak és kopárabbak lesznek. A' fa ára évről évre emelkedik, 's a' vashámor-, huta- és bányatulajdonosok, sőt a' városok lakosai már is nagyon érzik a' fa szűkét és drágaságát. Végre a' különféle sürgős célokra alkalmas fánemek 's fajok erdeinkből lassankint kivesznek, úgy hogy ma holnap a' mesterember ebbeli szükségét alig elégitheti ki már készpénzén is.

Nézzük végre a' havasi erdőségeket, 's ezek kezelését. Azt hinné az ember, hogy ott az erdők terjedelméhez képest csekély népesség mellett nagy fa-bőség uralkodik, 's hogy ott a' fa — nem levén kelete — őserdőkben korhad el törzsökén; ámde nagyon csalatkoznánk, ha a' havasi erdőket így képzelnök magunknak. Menjünk csak a' középkárpátok erdőségébe, — óriás-vastagságu fákból álló őserdők helyett, többnyire már itt is megiritkított 's kivagdalt középszerü vagy fiatal erdőt, sőt nem ritkán terjedelmes pusztá darabokat találunk. A' fában szűkölködő lakosság már is a' henye fenyesekig mászik fel a' havasokon, 's lekop-

pasztja azokat a' nélkül, hogy azon későbbi rosz következményekre gondolna, mellyek ezen — az alsóbb vidékeket áradások és elhomokosodás ellen védő — erdőbástya elpusztítása által szükségkép származnak. A' pásztorok, különösen a' juhászok, az erdőnek eme fő-fő ellenségei, soha sem szűnnek meg az erdőt pusztítani, 's a' fákat minden kigondolható módon rongálják bevagdolás, lehéjazás, gyűrűzés, égetés 'sat. által, számtalan derékfát ledöntenek minden szükség nélkül, csupa negédességből vagy határtalan vigyázatlanság-'s hanyagságból egész területeket lángba borítanak, — szóval az erdők tenyészési határát a' havasokon mindig lejjebb és lejjebb szorítják, úgy, hogy hol hajdan óriási jegenye-, veres-'s cziürbel-fenyők állottak, most kopár ormok merednek ég felé, mellyeken fa talán soha többé nem fog diszteni! És valamint a' közép kárpátokon, úgy a' többi roppant mellékhegyeken is a' legszomorubb állapotban találjuk az erdőt, holott épen e' hegyeken kellene legnagyobb gondot fordítani az erdőkre, minthogy lekoppasztott tar hegyhátakon, az anyafák oltalma 's termékenyítő televénye nélkül, az erdőmivelés szerfölött bajos, sőt néha alig lehetséges.

Láttuk ezekből, mikép az erdők már részint elpusztultak, hol különben nagyon hasznosak volnának, részint pusztuló félben vannak, 's vagy önkénytesen minden ügyelet nélkül kezeltetnek, vagy még rendesen nem is használtatnak; az erdőgazdasági elvek szerint gondal kezelt rész pedig, nagyon csekély. — Felvett tárgyunk részletesb taglalására ki kell mutatnunk az okokat, mellyek e' szomorú állapotot előidézék, 's meg kell ismerkednünk azon akadályokkal, mellyek erdeink fenntartásának, 's egy okszerűbb erdőgazdaságnak útjában állanak. Tekintsük tehát a' legfőbb okokat 's

akadályokat, valamint ezeknek az erdőszetre gyakorlani szokott káros következményeit egyenkint.

1) Egyik legnagyobb baj, melly erdeinken nyomaskodik, a' jobbágyok urbéri faizása. Az erdő tulajdonosa nevelje az erdőt, viselje annak gondját, végre pedig még adót is fizessen tőle, 's a' jobbágy huzzon hasznot belőle! Valljon letséges-e illy körülmények közt jó erdőgazdaság? Ha az erdő nagy, 's az urbéri fa-illetőség aránylag csekély, p. o. a' tulajdonos 1000 öl fát kap évenkint erdejéből, a' jobbágyok ingyenjárandósága pedig csak 100 öltre megy, — még ez szükségből csak hagyján, mert a' birtokos az 1000 öl mellett a' 100 ölet is felneveltetheti; de mind a' mellett is e' tartozás igen súlyos teher, 's szerfölött nagy akadály az erdők czélszerű kezelésében, mert az urbéri fa levágása ürügye alatt, végtelen alkalom nyilik a' jobbágyoknak, mindenféle károkat elkövetni az erdőkben, mit ők hiven meg is tesznek. Nem lehet képzelni, milly csapás az egy erdőbirtokosra, midőn erdejében egy egész közönség vágja saját hasznára a' fát. Ők a' vágást a' legrendetlenebből végzik még ott is, hol a' fa meghatározott mennyiség szerint szakaszokban van kijelelve; ilyenkor hiában minden beszéd 's rendreintés, szigoru büntetést pedig ritkán lehet szabni. Ha pedig a' jobbágyság dőlt 's elszáradt fát kap szükségére, ugy a' földesur közönségesen még rosszabbul jár, mert akkor a' faizásra nagyobb darabot kell rendelni, mi által a' felügyelés sokkal bajosabb, sőt néha alig lehetséges. Egyébiránt a' jobbágyok minden alkalmat megragadnak, a' hol csak az erdőből valamit elorozhatnak, 's minden lépés, melly a' földesuraság részéről az erdőgazdaság érdekében történik, elnyomatás vagy jog-tapodás gyanánt tekintetik, mi ellen azután

közönségesen mindjárt panaszkodnak a' megye 'sat. előtt, úgy, hogy a' földesurra nézve az erdőbirtok sok esetben valóságos teherré válik.

Azonban még ezek a' legkedvezőbb esetek, mert sok olyan erdő van, mellyben az urbéri fa kiadása után a' földesurnak kevés vagy semmi sem marad, az erdőbirtokosnak tehát nemcsak mi haszna sincs belőle, hanem még pótolnia is kell, a' mennyiben az erdő őrzésére szükséges csőszöket tartani és fizetni kénytelen. Következőleg illy birtok a' földesurra nézve nem egyéb tehernél, miért is érdekében fekszik, hogy az erdő lassankint gyérüljön, 's legelővé váljék, vagy egészen elpusztuljon, midőn azután a' jobbágnak sincsen többé belőle semmi haszna, 's az illy föld jövedelme, mellyet egykor az erdő adhatott vagy adhatna, mind a' jobbágy-, mind pedig a' földesur- és statusra nézve egészen elvész. Hasonló következése van azon kötelességeknek is, mellyeket az erdőbirtokos a' templomok, plébániák, iskolák, kórházak 'sat. számára fában ingyen adni tartozik, mik közönségesen az urbéri illetőséggel összekötve fordulnak elő.

2) Másik baja erdeinknek az erdei legeltetés, 's általában a' közös legelő, valamint a' közönségesen szerfölött csekély tilalom a' vágások-, pagonyok-, vetések- és ültetvényekre nézve. Ha valaki valamely vágást 6—8 évig tilalom alatt tart, a' jobbágyok, 's kik a' legeltetéshez jogot tartanak, már szabad legelést követelnek benne; ha pedig valaki 10—12 évig tilalmazta erdejét, egyre panaszkodnak elene a' földesuraság vagy megye előtt, 's ritkán sikerül a' vágást 10—12 évnél tovább tilalomban tartani. Már pedig minden szakértő jól tudja, miszerint a' magról növekedett pagonyok legalább 15—20 évet kíván-

nak, míg annyira felnőnek, hogy bennök a' legelő marha többé kárt ne tehessen; erre azonban rendesen semmi figyelem nem fordítatik. Ha leveles erdőkben a' törzsök- 's tőhajtások, vagy fenyvesekben a' kecskefűz, rezgő nyárfa 'sat. annyira nőttek, hogy tetejét (koronáját) a' legelő marha többé el nem éri, mi kevés évek alatt megtörténik, úgy az erdő közönségesen felszabadul. Ennek az a' következése, hogy a' magkelések, különösen a' nemesebb fanemek kelései, mellyek lassabban növekednek, a' legelő marha által lekoppasztatnak, letiportatnak vagy egészen tönkre tétetnek, 's csupán a' törzsökajtások és a' puha silányabb fanemek nőhetnek fel; 's ekkép a' nemesb, hasznosabb fanemek, valamint a' magról nevelt egészséges erdők is mindinkább gyérülnek. Ámde ezáltal az erdők jövedelme tetemesen alább száll, 's a' leghasznosabb fanemek lassankint egészen kivesznek, annál is inkább, hogy a' rövid tilalom mellett, vetés 's ültetés általi rendes erdőmivelést sem lehet eszközölni.

3) A' földesurnak nagy kárára, a' jobbágnak pedig csekély hasznára van a' szabad gyümölcszedés. A' vadgyümölcs becse általában nagyon csekély; 's ha szedése maga idején kellő korlátok közt történék, úgy még csak hagyján volna. Ámde mit cselekszenek közönségesen? mielőtt a' gyümölcs megérte, már megrohanják a' szedők az erdőt, 's az illy éretlen gyümölcs élvezéséből azután különféle betegségek, lázak, vérhas 'sat. származnak. Továbbá a' szedés a' legrendetlenebbül történik, mert hogy a' gyümölcshez könnyebben férhessenek, a' gallyakat 's ágakat letördelik, sőt néhány éretlen 's fanyar körteért vagy almáért néha az egész fát is levágják! Végre a' vadgyümölcsszedés ürügye alatt összecsatangolják az

erdőnek minden zegezugát, 's szükségökhöz képest a' legszebb fákat kiszemelik, hogy ellopásának a' legelső alkalommal legjobb 's legbiztosb módját ejthessék. E' jog által tehát az erdők különféle rombolásoknak tétetvék ki, mellyek azoknak haszonvételeét 's jó karbani tarthatását hasonlókép tetemesen csökkentik.

4) Sok visszaéléseket 's pusztításokat szül az erdőkben a' jószágok elzálogosítása is; minthogy pedig Magyarországon a' jószágok nagy része zálogban van, a' zálogos birtok befolyása is tetemesen sülyeszi az erdők becsét. A' jó erdésznek olyan költségeket is kell erdejére fordítani, mellyek talán csak néhány évtized után fognak kamatozni, sőt néha csak utódai, gyermekei vagy unokái fogják a' hasznót azokból huzni. Ugyan várhatjuk-e a' zálogbirtokostól, ki csak rövid ideig bírja az erdőt, hogy annak ápolására 's javítására komolyan ügyeljen, vagy mivelésére olly áldozatot tegyen, miből a' haszon sem reá, sem örökösire nem háramlík, hanem az egészen idegen kezek közé szivárog át. Illy erdőbirtokos rendszeren csak azon van, hogy az erdőt minél jobban kihasználja, 's azt csak annyira ügyekszik fenntartani, hogy a' zálog visszaadásakor erdőpusztítással ne vádoltathassék. 'S minthogy az erdőség felett bajos ellenörkődni, azonfölül pedig az erdők elzálogosítását, mire gyakran pénzszükség 's egyéb zavart viszonyok adnak alkalmat, közönségesen nagyon könnyedén veszik, 's az erdő állapotjával és fenntartásával keveset gondolnak, — a' zálogbirtokosnak teljességgel nem nehéz az erdőt tökéletesen kizsákmányolni, 's belőle használatul legalább is fél századra eső jövedelmet, néhány évtized vagyis a' zálogidő alatt előre kizsarolni a' nélkül, hogy mivelésére olly szükséges kiadásokat tenne, mellyek csak

a' később ivadéknak kamatoznának.— Hasonló viszonyok és károk támadnak az adományozott jószágok erdőségeiben is, főleg ha örökös nemlétében már nem messze van az idő, midőn a' jószág a' fiscus kezére visszakerül.

5) Azon akadályok közé, mellyek az erdők okszerű kezelései gátolják, tartozik a' fennálló viszonyok közt a' közbirtokosság is. A' közbirtokossági erdők vagy közösen kezeltetnek, vagy felosztvák, 's mindenik közbirtokos tetszése szerint kezeli a' maga erdejét. Első esetben a' gazdálkodás az időnkint változó közbirtokosoknak gyakran nagyon különböző nézeteik- 's érdekeiktől függ annyira, hogy illy erdőkben rendes erdőkezelést ritkán lehet valósítani. Mit a' birtokosok egy része jónak talál, azt a' többi ellenzi, mert nem mindenkor az értelmesség határoz, hanem sokszor a' közbirtokosok többsége. Ha közbirtokosságokban egyszer valami czélszerűt határoznak is, azt gyakran rövid idő múlva ismét félrevetik, a' mint egyik vagy másik közbirtokos befolyása tulnyomó; így az erdőre nézve is akárhány üdves végzésnek elmarad foganatba vétele, mert az egyes közbirtokosok saját érdekből magok ellenszegülnek, az erdőmester pedig nem képes az egyesek illetén önkénykedő tetteit elhárítani. Illy rendetlen gazdálkodás mellett azután nagyon természetes, hogy az erdők állapota 's jövedelme mindinkább sülyed, még pedig annál gyorsabb léptekkel, minél könnyebben 's jobban lehet a' fát a' közbirtokosoknak értékesíteni, 's haszonra fordítani.

Ha a' bözbirtoki erdő fel van osztva, 's mindenik közbirtokos külön kezeli a' maga részét, ugy a' gazdálkodás illy erdőkben közönségesen még rosszabb, mert a' közös legeltetésnél fogva egyik a' másiknak áll ut-

jában; azután meg hányadik bir csak a' legszükségesebb erdészeti ismeretekkel is? szakértő erdőmestert pedig külön részecskéjén még kevesebb képes tartani. Illy erdőkben az egész gazdálkodás közönségesen abból áll, hogy a' szebb és jobb fát szükség szerint kivagdadják, 's minthogy a' szakadatlan közlegeltetés miatt kevés vagy épen semmi új növény nem kaphat fel, az erdőrészek napról napra mindig jobban ritkúlnak, sőt egyik rész a' másik után egészen kivágnak, 's végre az erdő elpusztul.

6) Némelly helyek, hol egykor szép erdők állottak, az önkényes 's oktalani irtás következtében most kopár pusztaságok, 's kevés vagy semmi hasznót nem hajtanak. A' jobbágyságnak 1807-ben törvény szerint megtiltatott ugyan a' tulságos irtás 's erdőpusztítás, mi által kétségkívül sok — most szépen jövedelmező — erdő megmentetett a' végpusztulástól; ámde a' földesurak még folyvást szorgalmatosan irtogatnak tetszésök szerint. Ha az irtás olly vidéken történik, hol elég erdő és fa van, vagy hol az irtványokat czélszerűn lehet használni, ugy statusgazdasági tekintetben mitsem vehetni ellene. Ámde olly helyeken is irtanak, hol a' fa a' vidéknek nagyon szükséges volna, 's hol az irtványok néhány évi használat után tökéletesen elvadulnak. Ez az eset adja magát elő, ha az irtás meredekebb hegyháton történik, 's az irtvány azután szántóföldnek használtatván, a' jó földréteg lemosatik, 's terméketlen agyag, homok vagy szikla-talaj marad hátra; vagy ha az irtás ritka homokföldön történt, 's a' föld futó-homokká változik; vagy ha zordon hegyi vidéken irtatik ki az erdő, hol kopasz védetlen sikon minden jobb növényzet elpusztul, 's csak sovány legelő maradhat 'sat. Az erdők oktalani irtása tehát nem csupán a' földbirto-

kosok jövedelmét csökkenti, hanem általa számtalan — a' közönségre hasznos — erdőségek is elpusztulnak, 's így a' köz haza vesz.

7) Erdőgazdaságunk egyik fő akadályá továbbá: a' szakértő erdőszök hiánya. A' kamarális jószágokat 's néhány nagyobb magán birtokot kivéve, ritkán találni tudományosan kimivelt 's szakértő erdőtiszteket. Mezőgazdák, jogtudósok, hutamesterek 's bányatisztek, mérnökök 'sat. ügyelnek fel az erdőkre, kik az erdő-tudományban vagy erdőgazdaságban járatlanok; a' többi erdőszemélyzet pedig vadászok- 's kerülökből áll, kik gyakran alig tudnak írni 's olvasni, annál kevésbé van az okszerű erdőgazdaságról csak fogalmuk is. Az erdőfelügyelő tehát sok esetben még csak azt sem tudja, milly nagy körülbelől a' reá bizott erdőség, annál kevésbé ismeri a' használatra készen álló fa 's a' reménylhető új növés mennyiségét; nem tudja tehát mennyit lehetne állandóan vágatni vagyis felhasználni, a' nélkül, hogy sem az erdő ne pusztuljon, sem pedig a' felhasználható fa használatlanul ne maradjon, mert a' szükség szolgál a' használat mértékeül.

Az erdők mivvelését, azaz a' vágások bevetését 's ültetését 'sat. némellyek, ha nem is nevetségesnek, de teljesen szükségtelennek tartják. Volt erdő elég, 's lesz ezután is — szeretik sokan mondani. Erdőmivvelésről — erről a' mesterkélésről — mitsem akarnak hallani, 's szerintök legjobb mindent a' természetre hagyni; ámde nem gondolják meg, hogy nagy területeken kivagdaltván minden fát, ekkép a' természeti szaporodás módja annyira korlátoltatik, hogy elvégre a' természet működésének egészen meg kell szünnie. — A' vágások 's új növések tilalma zását sokan erdőszeti szörzsálsogatásnak tekintik; sőt némellyek még hasznosnak tart-

ják, ha a' legelő marha a' vágásokban kóborol, mert szerintők így a' fa jobban nő, noha könnyen meggyőződhetnek, hogy bizony a' csorda a' gyenge új növést csak összetiporja, a' régibbet pedig lerágja 's elpusztítja. — A' vágások közönségesen olyan helyeken történnek, hol a' fa legszebb 's legjobb, 's hol legkönnyebben hozzá férhetnek. Csak pillanatnyi haszonra néznek, 's hogy jelen szükségüket kényelmes 's legolcsóbb módon kielégíthessék; a' fának és egyéb erdei terményeknek okszerű 's gazdaságos felhasználásával nem törik fejüket, 's a' jövőre gondoskodást utódaikra hagyják azon vigasztalással, hogy apáink is tetszésök szerint használták az erdőket, a' nélkül, hogy reánk gondoltak volna. Mint lehetne illy viszonyok közt az erdőket czélszerűen 's állandóan használni, és jó karban tartani? Illy kezelés mellett az erdők jövedelmezésének mulhatlanul csökkenni kell, 's nagyon természetes, hogy számtalan erdőség, főleg azon részen, hol könnyen hozzá férhetni, lassankint egészen elpusztul.

8) Valamint általában szakértő erdőtisztviselők nincsenek, úgy hiányoznak az illy egyének kiképzésére szükséges tanító intézetek is. Egyedül Selmeczen van erdőtanintézet, ez pedig az ország távolabbi vidékeihez nagyon messze esvén, a' tanulóknak odáig utazni sok bajba 's költségbe kerül; ezért messzebb helyekről nem is igen mennek oda. Azon kívül a' leczkék sem olly nyelven és irányban adatnak elő, melly az ország viszonyainak mindenütt megfelelne, mi szinte nagyon akadályozza ezen intézet gyakoribb látogatását. — Az itten kiképzett egyének száma az egész ország terjedelmes erdőségeihez képest szerfölött csekély, úgy hogy az erdőket illy körülmények közt elméletileg

's gyakorlatilag kellőképp kiképzett felügyelőkkel ellátni nem lehet, habár az erdőbirtokosok hajlandók volnának is, érdeiket szakértő tisztviselőre bízni.

9) Hogy az erdőszetre olly kevesen adják magukat, 's hogy azután az erdőfelügyelést és erdőgazdaság vezetését sokszor avatatlan kezekre kellvén bízni, az erdők általában olly rosszul kezeltetnek, — annak oka még azon körülményben is rejlik, hogy az erdőtisztek fizetése közönségesen nagyon csekély, szolgálati idejük pedig bizonytalan. Egy közvadász, szolga vagy csöszbérével a' tudományosan mivelt erdőtiszt nem elégedhetik meg, 's nem élhet meg belőle. Ha az ember 10—15 évig iskolában 's más intézetekben fáradozik, hogy magát elméletileg 's gyakorlatilag egyaránt derék tisztviselővé képezze, 's szakbeli kimivelésére ezeket költ, ugy bizony méltán is igényelhet becsületes fizetést, mellyből egy tudományosan mivelt férfi megélhet, legalább legsürgösb szükségeit fedezheti; hol ez nem történik, ott nem is egy könnyen kapni ügyes, szakértő egyéneket szolgálatba, vagy ha kapni is, azok az illy szolgálatot legközelebbi alkalmalmmal odahagyják, hogy sorsukon másképp javítsanak. Már pedig a' tisztviselők gyakori változása mellett rendes gazdaságot vinni nem lehet; mert alig ismerte fel a' tisztviselő közelebbről a' helybeli 's egyéb viszonyokat, hogy a' körülményekhez képest czélszerű intézkedéseket tehetne, már elhagyja hivatalát, 's második, harmadik váltja fel sorban, mindnyájan ugyanazt teendők. — De a' szokásban levő természetnybeli illetőségek is sokszor nagyon rendetlenül szolgáltának ki. A' gabona p. o. gyakran olly tisztátlan, hogy csak aprómarhának való, nem pedig őrleni; a' bornak is nem ritkán fele seprő, vagy csupa eczet. Honnan ger-

jedjen azután a' szolgálati buzgalom, ha a' tisztviselő illy rövidséget szenved? —

Bajos továbbá derék erdő tisztet kapni azon oknál fogva is, hogy számtalan magán jószágon a' tiszték és szolgálók önkénytelen elbocsátatnak, mikor az urnak kedve tartja. Már pedig, ha ritka eset is, hogy ártatlan tisztviselő bocsátatik el, de a' becsületes emberre nézve elég rossz az, hogy megtörténhetik, tehát az ur önkénykedésétől a' legtisztább tisztviselő sem lehet biztos. Illy viszony a' szolgálati buzgalmat előli, 's erkölcstelenségre vezet, mert ha a' tisztnek 's szolgának kenyere csak mától holnapig van biztosítva, úgy jól előre magának kell a' szükség esetéről gondoskodni, 's e' végre aztán gyakran tilos módokat használ; de nincs is mindenkor alkalma, vagy silány fizetése mellett elegendő módja, magának jövőre becsületes uton valamit megtakarítani. — Milly káros befolyással vannak e' viszonyok összesen az erdőgazdaságra? — könnyen el lehet gondolni.

10) Nagy baj végre a' czélszerű erdei rendőrség hiánya. Ha az 1840-ki mezőrendőrségi törvény az erdőkre vonatkozólag kellőkép fogantatba vétetnék, nagyon jó hatással lehetne ugyan; de még általában nem igen vagyunk hajlandók a' törvénynek kellő alkalmazást szerezni 's az erdőkbe jó rendet hozni. Sokszor egy egész év sőt több idő is elmulik, míg az erdőrontók felett ítélet hozatik; az alatt pedig annyira összegyűlnek a' kihágások, hogy az erdőrendőrségi bírók megunják a' sok kiballgatást, 's mindenkép azon ügyekeznek, hogy mielőbb megszabaduljanak. Ámde hogy illy hamarkodás mellett a' kihágók felett hozott ítéletet kellőkép teljesíteni nem lehet, — említeni sem kell. Továbbá a' hosszas halogatás által az elkövetett

erdei kihágások 's az ellenek bizonyító körülmények feledékenységbe mennek, 's a' vádlottakat végre büntetlenül kell eresztetni, ~~mint~~ kikre a' vád be nem bizonyodott; vagy pedig a' bűnös már nincs azon helységben, hol a' kihágást elkövette, p. o. a' pásztorok, 's más cselédek; mások ismét különféle ürügy alatt meg nem jelennek, 's a' jövő — isten tudja mikor tartandó — ítélőszékre hagyatnak, miközben új kihágásokat követnek el azon hiszemben, hogy a' régít már elfeledték, a' mint gyakran megis történik 'sat. Ugyan lehet-e a' törvénynek illy körülmények közt sikere?! Azonfölül az erdőrontók minden oldalon pártfogókra találunk, úgy hogy sokszor csudálkozni kell, mint állanak fel mellettök épen azok, kiknek kötelességök volna efféle rendetlenségek ellen erélyesen fellépni. p. o. gazdatisztek, lelkészek, néptanítók 'sat.; no de ezek nem tudják, mit cselekszenek, 's bizonyosan sem a' körülményeket nem ismerik, mellyek közt a' kihágás elkövetetett, sem a' kárt meg nem ítélik, melly abból eredhet. — De még minden kihágót meg sem lehet kapni, mert mennyi csösz kívántatnék arra, hogy terjedelmes erdőben, hol a' pásztorok 's faizó jobbágyok mindenfelől hemzsegnek, 's magukat olly könnyen elrejthetik, mondom mennyi csösz kellene arra, hogy mindeniket nyomozni lehessen? Innen van, hogy tiz kihágás is elkövetetik, míg egy bűnös kézre kerül; 's ha még ez is csak sok idő múlva jő ítélet 's büntetés alá, vagy alóla talán még ki is buvik, mint fájdalom! akárhányszor megtörtént — ugyan mi tartóztathatná vissza a' kihágók seregét? Azon gyenge büntetést, melly tiz eset közt elvégre talán egyszer sujtja, fel sem veszi, folytatja tehát kicsapongásait az erdőkben állhatatosan. — Annyi szent

igaz, hogy erdeink rossz karban létének egyik fő oka, minden esetre a hiányos erdei rendőrségben fekszik.

Erdőviszonyaink ime vázlatából, minek valóságáról egyébiránt mindenki meggyőződhetik, kitetszik, hogy erdeink a mostani törvények által visszaélések's pusztítások ellen biztosítva nincsenek. Hajdan, midőn még erdő's fábség volt, elégségesek lehettek a fennálló törvények az erdészetre nézve; de jelenleg, midőn az erdők már annyira meggyérültek; midőn néhány vidéket kivéve, az egész országban nagy erdő- és fa-szükséget tapasztalunk; midőn azonfölül látjuk, hogy a legtöbb erdő jövedelmi tekintetben tetemesen sülyed, 's számos erdőségek lassankint kihasználatnak, végre pedig egészen elpusztulnak, — valóban itt az ideje, hogy más, új, a jelen viszonyokhoz szabott törvények alkottassanak, mellyek oltalma alatt az erdőket gazdaságosan használni's célszerűen mivelni lehessen.

II. Ha Magyarorszáiban az erdők folyvást olly gondatlanul pusztítatnak, mint eddig, ugyan hova jutunk elvégre? Nem változnak-e alföldi rónáink, különösen a homokos térségek, afrikai sivataggá; a felső hegyi vidékek pedig, a kárpátokon és más magas hegyeken, valóságos Szibériává? — Hazánk egyike a legtermékenyebb, 's e tekintetben legszebb tartományoknak Európában, — de minél jobban megfosztatik erdőségeitől, annál szárazabb és forróbb lesz az alsó vidékeken; annál szabadabb tér nyilik itten a buja növényzetre ártalmas szeleknek; annál nagyobb tulnyomóságra jut 's annál gyorsabban borítja el a homok azon áldott földet, mellyen eddigelé dinnye's egyéb déli növények diszelegtek. A földmives erdő és fa hiányában tűziszzerű a trágyát használja fel, mellyel földeit javitnia

kellene, ugy nem különban szalmáját, melly marhatenyésztésének gyarapítására szolgálhatna. Továbbá a' szükséges épület-fa hiányaban, vagy annak drágasága miatt, mindenféle termését, takarmányát 'sat. szabad ég alatt fedél nélkül kénytelen tartani, mi által sok elromlik 's elvész tőle, maga pedig szalmával fedett, 's a' tűzveszélynek minden pillanatban martalékul kitett apró viskóban lakik, 's minden legkisebb faszerszámot, mit gazdaságában nem nélkülözhet, drága pénzen messziről kénytelen megszerezni, miáltal az annyira termékeny 's áldott föld lakosa elvégre nyomorú állapotra jut. Azonban a' szelid alföldön a' fa hiánya nagyon nyomasztó ugyan, de mégis csak tűrhető; hanem a' hegyi vidékek lakóinak sorsa annál kétesebb, minél jobban pusztulnak az erdők. Mihez fogjon a' hegyi nép, ha keresete az erdőkben, 's az ezeken alapuló vashámorok 's huták, bányászat, gyárak, mesterségek 'sat. lassankint megszűnnek? ha a' zordon hideg vidéken fa hiánya miatt alig tud majd megmelegedni is? 's milly szomorú képe van egy kopár hegynek! Fától megfosztott ormain nem lehet termeszteni buzát, sem dinnyét, sem szőlőt, mint az alsó déli részeken; alig terem meg rajta a' zab és burgonya, mert a' kemény szelek a' magas tar hegyháton elpusztítanak minden gyengédebb növényt; a' televény részint feloszlik, részint az ásvány-földrészekkel együtt lemosatik, 's homok- vagy agyagból, törmelék- vagy sziklából álló kemény 's termékellen alréteg üti fel magát a' termékeny, dús erdőföld helyére! A' zárt erdő a' hegyeken oltalomul szolgál a' völgyeknek és rónaságoknak a' kártékony északi szelek ellen, miáltal ezek melegebbek 's termékenyebbek; az erdővel fedett hegyoldalon az eső- és hóviz csendesen szivárog le 's termékenyítő

televényt viszen magával az alsóbb tájakra; ellenben tar hegyeken a' viz szilaj patakokká egyesülve, homokot, kavicsot 's szikladarabokat sodor le, 's elborítván velek a' rónákat, szerfölött terméketleníti, sőt egészen is elvadítja azokat. Ide járul még, hogy minél inkább megfosztatnak a' hegyek az erdőktől, annál nagyobb pusztításokat tesznek a' vizáradások az egész országban, melly körülmény, valamint az erdők határtalan pusztításának 's oktalan kezelésének már elősorult káros következései az ország összes productióját, tehát a' nép jóllétét 's vagyonságát tetemesen csökkentik.

Ha tehát, mint látjuk, az ország productiója 's a' nép jólléte ennyire függ az erdők állapotjától, ugy kétségkívül tartozunk is az erdők fenntartására nézve, a' szükséges fa és tűziszter tekintetében, az utónemzedék iránt gondoskodással, még pedig annál is inkább, minthogy az elpusztított erdőket nem egy könnyen lehet megint virágzó állapotba hozni, hanem csak hosszas idő után, gyakran nagy fáradsággal 's sok költséggel; ez az oka, hogy számtalan illy, erdőktől megfosztott, térségek talán soha többé fákkal nem fognak beültettetni.

III. Az eddig mondottakból kitünik, hogy erdőségek az ország minden részén szükségesek; láttuk egyszersmind mennyire függ a' közjóllét az erdők fenntartásától 's mivélésétől. Minthogy pedig az erdőbirtokosok száma aránylag azon népességéhez, mellynek fára szüksége van, igen csekély, világos, hogy hazánkban a' népesség legnagyobb részének sorsa, erdő és fa tekintetében, a' kevés erdőbirtokos kezében van. Ha tehát ezeknek szabad kényökre hagyatnék erdeikben tetszésök szerint gazdálkodni, ugy az ország többi lakosságát könnyen veszély érhetné; mert a' korlátlan erdőbirto-

kos saját érdekei szerint cselekszik, ezek pedig nem mindenkor egyeznek meg a' közérdekkel, sőt nem ritkán homlokegyenest ellenkeznek vele. A' korlátlan erdőbirtokos p. o. ott használja fel erdejét, hol az a' közjóra nézve talán legszükségesebb, másutt pedig hol talán nincs reá szükség, nem bántja, a' mint saját érdeke hozza magával. Azután a' magán erdőbirtokosok nem is tudhatják, mennyi erdő és fa kell az ország szükségének fedezésére, valamint azt sem, hogy mivel tartoznak maguk részéről kellő arányban hozzá járulni. Ámde a' közérdek azt kívánja, hogy az erdők ország-szerte a' szükség szerint legyenek elosztva, 's ehhez képest tartassanak fenn 's műveltessenek; mi azonban sohasem fog teljesülni, ha a' status az erdők kezelésébe nem avatkozik, 's e tekintetben szükséges törvényeket nem hoz.

Az erdőgazdaságnak továbbá azon sajátos oldala van, miszerint folyvást tetemes mennyiségű fa-születésnek kell készen állani, ha azt akarjuk, hogy az erdők jól kezeltessenek 's azokat folytonosan, azaz állandóan használni lehessen, úgy, hogy ha e' szüleséget illetjük, 's részenként vagy egészen felhasználjuk, az erdőknek kisebb nagyobb mértékben, vagy egészen is el kell pusztulni. Már pedig az erdőbirtokosra, kiváltképp a' magán birtokosra nézve, nagyon kecsegtető, e' szüleséghez, mihelyt a' fának jó kelete mutatkozik, hozzá nyulni, sőt körülményekhez képest egészen is felhasználni, hogy saját érdekét kielégítse, mi nagyon különböző lehet, 's részint pénzzavarban, részint nyereszkedésben, vagy szántóföldeinek, rétljének, legelőjének 'sat. szaporításában áll. Így használja fel p. o. egyik birtokos erdejének felét, hogy szántóföldeit, rétljét, legelőjét tágítsa, másik felével pedig szükségeit

fedezi, 's ezzel saját javát mozdítja elő; ámde más részről szomszédai, kik eddig tőle vettek fát, most már fa nélkül maradtak, vagy a vidék az erdő kipusztítása által védbástyáját elvesztvén, vizáradásoknak esett martalékul 'sat. Egy másik birtokos hasonlóképp kivágatja erdejét, de vele mitsem javít gazdaságán sem magára sem utódaira nézve, hanem a' fáért bekapott pénzt elfecsérli, 's azok, kik fát tőle vásároltak, valamint jobbágyai is, most már fázhatnak, vagy segíthetnek magukon, a' mint akarnak. Az erdőségek kimerítése vagyis felhasználása nem ritkán onnan is származik, hogy a' birtokosok nem tudják 's keveset gondolnak vele, milly mértékben engedik meg erdeik a' folytonos használatot, hogy e' szerint intéztethetnék a' fa vágatása; 's a' kiszarolást csak akkor veszik észre, midőn már késő, 's az erdő szerfölött meg van ritkítva.

A' magán erdőbirtokos sok esetben még azért sem igen sokat gondol a' jövőre, minthogy ő nem örökös birtokos, hanem csak haszonvevő (usufructuarius), mint p. o. a' zálog 's papi jószágokban; sőt örökös birtokosok 's egész családok is megszűnnek, 's jószágaik más kezekre, más személyekre mennek át, kik az előbbi birtokosokat nem igen vagy teljességgel mitsem érdeklík; ámde a' közönség, a' nép, él 's fennmarad folyvást, 's a' status köteles annak javáról most és jövőben gondoskodni.

Végre a' tapasztalás mindenütt, 's különösen nálunk Magyarországon is arra mutat, hogy a' korlátlan magán birtokosok erdeikben közönségesen nem a' jövőre, hanem csak a' jelen pillanatra gazdálkodnak, miért is a' közérdeket egészen mellőzik (jóllehet e' részben szerző megenged némelly kivételeket, 's azt sem állítja, hogy valamennyi kamarális erdők jól kezeltetnek).

Hogy továbbá sokan, lehet mondani, nagyobb része a magán birtokosoknak, a' haza érdekét erdő és fa tekintetében nem is ismerik, vagy ismerni nem akarják; mások pedig nem birnak elég tárgyismerettel, hogy az erdőket mind saját, mind a' haza javára czélszerűen kezelhetnék 'sat.

Minthogy tehát a' haza összeségének jólléte az erdők fenntartásától 's mivvelésétől nagy mértékben függ, az erdők legnagyobb része pedig magánosok birtokában van: a' status összesége, ha a' közjóllétet a' véletlen sorsra hagyini nem akarja, nemcsak jogositva van, hanem szoros kötelességében áll, a' magán birtokosok erdőkezelésébe avatkozni, azaz a' status köteles, mint sok más ügyekben, az erdőkre nézve is közbenjáró gyanánt fellépni, hogy sem a' birtokosok ne korlátoztassanak erdeik kezelésében szerfölött, sem a' népesség ne legyen kitéve fa tekintetében az erdőbirtokosok önkényének, 's hogy ekkép a' közhaza productiója szükség nélkül ne csorbuljon.

E' felett a' törvényhozás, mint tudva van, már intézkedett is némileg, különösen 1807 évben; de e' lépések a' jelenkornak többé nem felelnek meg, 's nem is tartatnak meg kellőkép, ugy, hogy az erdők pusztításának általok gát nem vettetett, a' mint erről az ország minden részén meggyőződhetünk. — Tagadhatlan tény az, hogy az erdőknek önkénytes 's rossz kezelése, és oktalan elpusztítása által sok országban nemcsak nagyon érezhető fa-szükség idéztetett elő, (melly leginkább a' szegényebb néposztályokat sújtja, 's mellynek következtében számtalan gyárak 's műhelyek megakadtak, sőt egészen megszűntek), hanem egyszersmind egész tájak termékenysége is aláásatott, 's egész

tartományok elvadultak. Afrika ez oknál fogva lön még az ősidőkben nagyobb részt lakhatlan sivataggá, 's e' szomorú állapotból mai napig, tehát évezredekén át sem tudott kivergődni; mert bajos feladat volna, olly végtelen pusztaságokat hajdani termékeny állapotjukban visszavarázsolni. Áz s i a egy része hasonlóképpusztaság okát a' sziksós földnek lehet is tulajdonítani, a' magas hegyek pedig, mellyek az erdei növényzet vonalán felül emelkedvék, itt tekintetbe nem jöhetnek, — annyi mégis bizonyos, hogy e' világrész nagy része emberek által pusztítatottal, midőn azok a' zordonabb hegyeken 's a' homoksíkságokon minden fát kiméletlenül kiirtottak. A' Libanon-hegy hires czedruserdeinek alig van már némi maradványa, 's pusztaság, meg kopár sziklaormok teszik kietlen vadonná azon vidéket, honnan egykor a' phoenicziusok roppant tengeri kereskedésükhez a' szükséges hajó-fát beszerzték. Az új világban, Amerikában, hol a' csekély népesség 's a' rövid idő miatt, mióta e' világrész nagyobb mivéls alá került, az erdők még nem pusztitattak ki annyira, mint az ó világban, de nem is találni Amerikában annyi elvadult tájékat minden növényzet nélkül; a' még lakatlan vidékek többnyire őserdőkkel borítvák, miáltal a' televény folyvást gyarapul, 's a' föld teljes erőben és termékenységben tartatik a' jövő nemzedék számára. Európa déli tartományaiban, különösen Spanyol-, Francia-, Olasz- 's déli Oroszországban 'sat. sőt nálunk Magyarországon is, szinte terjedelmes földterületek vannak, mellyek az erdőségektől megfosztatván, elkopárosodtak, 's a' legkedvezőbb éghajlat alatt is csak silány termést hoznak, sőt homok - sivataggá vadulván, hitvány legelőül alig használhatók. Északi Eu-

ropában is, mint Lengyel-, északi Németországban, Svédhonban 'sat. nagy kiterjedésű sivatag pusztaságok fordulnak elő, mellyek egykor hasznos erdőkkel büszkélkedtek, most pedig mint legelők kevés vagy semmi hasznot nem hajtanak 'sat.

Ámde e' tényeken okulva, Europa legtöbb tartományban el is ismerték már az erdőknek roppant befolyását mind a' népesség jóllétére, mind a' föld termékenységére 's valamely ország összes productiójára nézve; szóval elismerték, hogy erdők a' természet oeconomijában általán véve szükségesek, miért is mindenütt czélszerű törvényes rendszabályok 's intézkedések tételnek, az erdők pusztításából eredett 's ezentul támadható káros következmények elhárítására. Német-honnak majd minden statusában törvények által vetettek határt az erdők önkényes pusztításának; Spanyol-'s Franciaországban a' növekedő faszükség enyhítése végett, 's az erdőtlen vidékek kimerített termékenységének fatenyésztés általi emelésére roppant áldozatokkal összekötött czélszerű rendszabályok hozattak; Oroszországban a' kormány részéről az erdőszet ügyében tetemes költségek történnek, hogy a' nagy birodalom mindenütt derék erdőtisztekkal látassék el 'sat.

Azon intézkedések, mellyek legujabb időben az erdőszetre nézve Spanyol-'s Franciaországban történtek, viszonyaink 's törvényhozásunk irányában olly figyelemre méltók, hogy szerző nem mulaszthatja el, itten némelyleket, úgy mint azok a' nyilvános lapokban közöltettek, röviden megemlíteni. Az 1843-ki febr. 11. közönséges német lapban a' következőket olvashatjuk: „Erdőgazdasági törvényhozás Franciaországban. — Paris, febr. 3. A' válaszfelirási küzdelmek alatt a' páirkamrában az országos erdők rende-

zését illetőleg egy törvény ment keresztül, melly a' hirlapoktól alig érdemesített egy pillanatra, mert az a' pártgyűlésnek tápot nem adhat, sem pedig a' cabinet megbuktatására nem szolgálhat; ámde e' törvény kezdetét teszi azon rendszabályoknak, mellyek sokkal fontosabbak mindazon szónoklatoknál, mellyek a' kamarákat, hirlapokat 's salonokat elárasztják, mert e' rendszabályok két nagy bajon akarnak Franciaországban segíteni, t. i. a' fának növekedő drágaságán, és a' borzasztó vizáradásokon, mellyek mindig gyakrabban dulják fel az ország nagy völgyeit. A' Rónavölgynek három év előtti iszonyu elpusztulása adott erre ösztönt, mellyet az azótai csekélyebb ugyan, de mégis tetemes kiáradások akarattá érleltek. Mig a' Rónavölgyet vizboritá, addig a' hirlapok nagy hangon kürtölték a' veszélyt, — mire csakhamar mélyen elhallgattak, a' helyett, hogy a' megújulható veszély iránt a' nemzet figyelmét szakadatlanul ébren tartanák; no de így szokott az lenni, mert bajos ám valami positivus dologról beszélni, általános politika felett pedig olly könnyű szónokolni; szerencsére azonban a' kormány komolyan felkarolta ez ügyet. A' földmivelés minisztere tavál a' földmivelés középponti tanácsának számtalan adatokkal támogatott tervet nyújtott be, mint lehetne egész Franciaországban a' kopár hegyeket újra bevetni. E' tervezetből kitűnik, hogy mindenek előtt a' hegyek magasabb részein kell helyre állítani az erdőt, mert azokon a' rossz erdőgazdaság, oktalan irtás 's legeltetés 'sat. által a' növényzet csaknem mindenütt kiholt; minek az a' következése, hogy a' növény-föld a' hegyoldalokról az esők által lemosatik, 's az eső, a' helyett, hogy fáktól és földtől felszivatnék, szilaj hegyi patakokká fut össze, mellyek azután a' völgyekbe zu-

hanván, ezeket elöntik 's kövel elborítják. A' közép-ponti tanács ez ügyben választmányt nevezett ki, melly a' ministeri tervezettől csak néhány pontokban eltérő törvényjavallatot dolgozott ki. Mind a' két tervnek alapelve az, miszerint a' kopár hegyeket általában ugyan, de fokozatosan újra be kell ültetni, e' végre a' felügyelők (praefect) megyénként készítsenek tervet, miben ki legyen jelölve minden hely, világosan megkülönböztetvén a' status, községi és magán birtokot. Foganatosítás előtt e' tervek a' birtokosokkal és községekkel közöltetnek. Minden megyében törvény által szabatik meg, hány holdat (hectare) kell évenként beültetni; továbbá a' községek és magánosak birtoka vágásokra osztatik, mellyekben a' községeknek mindenféle hasznóvétel, favágás, legelés 'sat. eltiltatik; minden vágás, mellyre a' sor reá kerül, erdőtörvény alá esik; az erdőbirtokosoknak tudtukra adatott egyszersmind, milly gyámolításokban részesülnek, (adó-elengedés, jutalmak 'sat. által), azon esetre, ha a' beültetést magok akarják eszközölni; mit ha tenni vonakodnak, ugy a' status a' bevetést a' maga költségén végezteti, a' birtokot kártérítés mellett magához váltja, 's az ültetvényekre 5 évig saját tisztei által ügyeltet fel; 6 év mulva az eredeti birtokos a' költségek megtérítése mellett vissza válthatja, de köteleznie kell magát, hogy az erdőt az erdőtörvények szerint kezeltesse; a' községi erdőbirtokok mindenkorra az országos erdőhivatal felügyelete alatt maradnak, de a' községek javára kezeltesznek. Mindezen czélok foganatosítására egy bizonyos summa pénz adatnék az erdőhivatal rendelkezése alá. E' summa azonban nem lenne nagy, mert kiszámították, hogy azon alpesi departement, hol legnagyobb területet kellene bevetni, évenként 80—100,000 frankba ke-

rülne. Az egész műtétel 60 évet kívánna. Aránylag tehát egész Franciaországra évenként körülbelől 3 millió frank elegendő volna, annyi föld bevetésére, mennyit csak bevetni lehetne; mert a' bevetéssel nem lehet hirtelenkedni, részint mivel a' szükséges személyzetet még előbb képezni kell, részint pedig mivel a' marhalegelőből egyszerre sokat eltörteni nem tanácsos. Ezen összegnek nagy részét mindjárt megtérítének azon költségek, miket most a' hegyi folyamok hirtelen kiáradása által elszaggatott hidak és utak kijavításukra évenként kívánnak. Egyszersmind nem sok idő múlva a' nyomasztó faszükségen is segítve lenne, holott mostan a' fa ára egész Franciaországban rémitő gyorsasággal emelkedik; 5 év óta ugyanis az egész országban 20 prcenttel rugott feljebb, a' népesebb helyeken pedig még többel. Nagyszerű vállalat ez, melly legnagyobb állhatatosságot, előrelátást igényel a' kivitelben, 's különféle érdekek kimélését; de azért a' közigazgatás erejét nem haladja túl, mert ez Franciaországban néhány év óta minden zajongó politikai befolyások daczára is tetemesen erősödött, 's reménylhető, hogy képes egy olly terv valóítására, melly az előtt chimerának látszott volna lenni.“

Ugyancsak azon német lap 1843-ki folyamának február 10-ki számában ez áll: „Spanyolország. A' spanyol tartományok közt La Mancha leginkább szenved viz és fa szükében. Végtelen szántóföldein a' kalász-növény csak silányul díszlik, nem a' föld soványsága miatt, hanem a' szárazság következtében, melly ott nyáron át hónapokig uralkodik szakadatlanul. A' manchai helységek virágzó kertek közepette fekszenek, mert a' falvakhoz közel a' földet csatornába gyűjtött vízzel naponként megöntözik, mit a' terjedel-

mes mezőkön nem tehetnek. Továbbá a' manchai hegy-
 ségeket csaknem kizárólag csupa fenyves csepőték fe-
 dik, 's még egyedül juh- és marhalegelőül használha-
 tók, az erdők pedig már évszázadok óta elpusztitat-
 tak rajtok. Csak dél felé a' *Sierra morena* hegyláncz
 elején kezdődnek az erdősebb részek, 's vízzel bővel-
 kedőbb völgyek. Fa- és vízhiány karöltve jár együtt,
 's terjedelmes uj faültetvények által e' tartománynak
 nemcsak dus jövedelmi forrás nyitnának, hanem a' szá-
 rászág is szelidülne 's a' föld termő ereje tetemesen
 gyarapodnék. Minthogy ezt a' többi tartományokra is
 alkalmazhatni, e' tekintetben a' kormány 1841-ki no-
 vemberben egy általános rendelmény által meghagyá,
 mint lehet és kell a' hegyeket és rónaságokat, akár a'
 status, akár a' községek birtokában legyenek azok, is-
 mét fával beültetni. Ennek következtében a' manchai
 magán birtokosok az illető hatóságok által felszóllitat-
 tak, hogy a' status jótékony szándékát a' beültetésekre
 nézve gyámolítsák, mi különben sohasem fogna telje-
 sedésbe menni, minthogy La Mancha tartományban
 csaknem minden föld magánosok birtokában van.
 Továbbá, hogy az ültetésre 's az ültetvények ápolására
 nagyobb kedvet kapjanak, a' szegényebb sorsu földmi-
 velők számára különféle jutalmak tétettek ki, a' gaz-
 dagabb birtokosok pedig, kik tartományuk jólléteért
 buzgólkodnak, nyilvános megtiszteltetésekben része-
 sülendettek. — A' tapasztalás különféle országokban
 azt bizonyítja, hogy erdők 's terjedelmes ültetvények
 állítása által száraz kopár vidékeket is termékenyekké
 lehet változtatni; p. o. Felső-Egyiptus az által, hogy
 erdei elpusztultak, sivataggá vált; Cairo vidéke el-
 lenben faültetvények által virágzóvá lön. Az erdők a'
 nedvességet és esőt magokhoz huzzák, már pedig viz

teszi a' föld vérét, víztől függ a' föld élete és termékenysége. Ha a' viz nagyon sok, mint többnyire észak felé, ugy azt le kell csapolni, nehogy a' növényélet a' feleslegben megfuladjon; ha pedig a' viz hiányzik, mint gyakran a' déli tartományokban, ugy azt minden módon oda kell vezetni, — 's csoda-hatással leend az egész növényzetre.“

Ezekből láthatjuk, hová vezet az erdőknek oktalan kezelése 's kiméretlen pusztítása; látjuk egyszersmind milly szükségesek az erdők a' természet oeconomiájában, valamint minden jól rendezett statusban is. Erre még számos példákat lehetne felhozni, ha azt ez értekezés kiszabott köre megengedné. — Valóban itt az ideje, hogy nálunk is komoly intézkedések történjenek, törvényhozás útján és a' törvények szigorú foganatba vétele által a' mindinkább terjedő erdőpusztítás kellő korlátozására, ugy nem különben egy — hazánk viszonyainak 's szükségeinek megfelelő — okszerű erdőgazdaság behozatala végett. Ámde ebbeli intézkedéseinket addig kellene valósítanunk, míg erdeink vannak, azaz míg a' bajon sokkal könnyebben 's csekélyebb költséggel segíthetünk, 's nem várjuk be a' veszélyt, mint p. o. Franciaországban, hol évenként három milliom frank szükséges 60 éven keresztül az elpusztult erdőterületek beültetésére. Honnan vennénk mi ennyi pénzt, annál is inkább, hogy nálunk még számtalan egyéb, hasonlókép szerfölött fontos, tetemes költséggel 's nagy áldozatokkal járó dolgok vannak mielőbb elintézendők!

IV. Valamint az egészen szabad önkényre hagyott erdőgazdaság számtalan károkat 's veszélyt hoz a' statusra, mint előbbi cikkeinkben láttuk, ugy az erdők kezelésének szerfölötti korlátozása is nagyon rossz ha-

tással lenne az erdőbirtokosokra nézve, 's a' status érdekeit kockáztatná. Ha p. o. olyan országban, mint hazánk, azt akarnánk megparancsolni, hogy milyen fanemek neveltessenek, szál- vagy sarjerdőgazdaság hozattassék be, a' vágások vagy a' bevetés 's ültetés így vagy amúgy történjék'sat.— úgy bizony sok földesurnak elég bajt okoznánk gazdasági viszonyaiban, a' nélkül, hogy a' haza javára valami jót eszközlöttünk volna; mert a' viszonyok egyik vagy másik vidéken, egyik vagy másik gazdálkodási módhoz képest, annyira különbözők, hogy itt igen jó lehet az, mi amott nagyon rossz, 's viszont. Ámde ha meghatároztatik, hogy a' fennálló erdők kellő állapotban 's művelés alatt tartassanak, hogy az erdők azon tájakon, hol faszükség köszönthetne be, vagy már uralkodik is, önkény szerint minden kimélet nélkül ne irtattassanak, kiváltkép ha az irtványokat más jövedelmezőbb célra használni nem lehetne; hogy az erdők lopások 's egyéb visszaélések ellen kellőkép biztositassanak'sat.— úgy nemcsak a' magán birtokos, hanem a' status is nyer. A' birtokosokra az erdők kezelésében különös megszorításokat rendelni, nagy hiba volna, főleg ha az illy erdőszabály felett nem szakértők örködnének.

Ez utóbbi pont méltánylása mellett tehát, az erdők illő mennyiségű fenntartására 's oltalmazására szolgáló törvények alapelveit a' II. cikkben mondottakból ki lehetne venni, 's azok értekező igénytelen véleménye szerint, kiváltkép az erdők kezelésére vonatkozólag elősorolt bajok orvoslása körül forogván, a' következőkből állannának:

1. Az urbéri faizás töröltessék el. E' tartozás áldástalan következményeit már láttuk a' II-dik cikkben, most tehát mellőzve azokat, inkább csak ar-

ról szöllumk, mint lehetne a' jobbágyoknak az urbéri faizásért igazságos kárpótlást nyujtani? — Legjobb volna talán, a z illető jobbágyságnak egy darab erdőt kihasítani, mellyből faszükségöket fedezhetnék. Hanem ott, hol a' faizási tartozás még szabályozva és meghatározva nincsen, — hogy a' kihasítandó erdő nagyságát bizonyos mértékhez lehessen szabni, szükséges volna a' tüzi fára nézve, azon mennyiséget illetőleg, melly egy házhelyre, vagy egy lakosra, kályhára, zsellérre 'sat. esnék, egy — mind az urra mind a' jobbágyra igazságos — kulcsot kidolgozni 's megállapítani, a' fának nemei szerint, vagy inkább a' fának jó és rosz tüzéhez képest, továbbá tekintetbe véve a' vidék melegebb vagy hidegebb voltát 'sat.; valamint általában az urbéri vagy községi erdők kihasítását a' törvény által mindenkép könnyíteni kellene, nehogy attól a' tetemes költségek és idővesztegetés miatt az erdőbirtokos elidegenedjék; továbbá a' kihasítást az illetőknek nem csak megengedni, hanem öket arra kötelezni is kellene. Hidegebb hegyi tájékon három köb-öl (vagy 6 közönséges öl) puha fával, az alsóbb melegebb vidékeken pedig 1 1/2 köb-öl kemény vagy 2 öl puha fával (egy ház- vagy tüzhelyre számítva) egy jobb módu jobbágy becsületesen kijöhet, ha a' fával takarékosabban bánik, mint eddig; kisebb gazdasággal biró jobbágyoknak, kik kevesebb cselédet tartanak, kevesebbet főznek 's sütnék, 'sat. két harmada, a' házas zselléreknek pedig elég volna az említett mennyiségnek. Egyébiránt az illető famennyiségre nézve még több fokozatot is lehetne tenni, éghajlat és a' fának neme szerint. Hol pedig a' határbeli erdő a' jobbágyi illetőség és földesuri szükség fedezésére kicsiny volna, ott az urbéri járau-

dóságot az erdő nagyságához és állapotjához képest kellene arányozni. A' gallyfát, mi vágásokban marad, 's a' birtokostól közönségesen nem használtatik, azon szegényebb sorsu jobbágyoknak lehetne engedni 's illetőségükbe számítani, kik igásmarhával nem birván, tüzi fájukat inkább magok hordják haza, semhogy szekeret fogadnának; hanem a' gallyfa használatában idő- és helyre nézve természetesen törvényszerűleg meg kellene őket kötni. Az erdőkben találtató száraz gallyal 's forgácsokkal hasonlólag lehetne rendelkezni, csakhogy e' tekintetben még szigorubb rendre volna szükség, mert különben ismét nagy alkalom nyílnék a' visszaélésekre. Jobb volna tehát az efféle fa szedését a' vágásokon kívül illendő haszonbér mellett engedni meg, hogy a' kihágóknak a' bérlet felmondathatnék, 's elöttök az erdőt, egy időre legalább, el lehetne zárni. Sok erdőben elég vékony fa van a' vágásokban, azokon kivül pedig más afféle rözsefa, melyet a' birtokos előnyösen nem fordíthat haszonra, sem nem adhat el, a' jobbágy pedig szinte nem használja, mert az erdőből kap jobb fát, mennyi neki kell; melly fa tehát használatlanul korhad el, ámbár vele nagyon jól lehetne tüzelni. Ha egyszer a' jobbágyok szabad faizása megszűnik, majd nem vesz el annyi fa hiában, mert akkor örömezt felszedegetnek minden darab forgácsot, mint már most is történik, hol az erdő és fa kevés; és ez által nemcsak az erdő haszonvétele sokkal tökéletesebb lenne, hanem ekkép a' gallyfa is elhordatnék, mi most a' vágásokban nemcsak a' tűzveszélynek kedvez, hanem a' mivelésnek is akadályul szolgál. A' jobbágyok a' fával mindenesetre jobban fognak gazdálkodni, ha az uraság erdejéből nem teperhetnek haza annyi fát, mennyi nekik szükséges, 's ha elöttök e' faskamra,

melly csak visszaélésekre 's tékozlásra ad alkalmat, elzáratik. — Az urbéri épület-fát, hol az szokásban van, tiz évi átlag szerint ki lehetne számítani, 's a' községi erdő kihasításánál a' szerint kellene felvenni.

Egyébiránt a' millyen terhes egy részről az erdőbirtokosra nézve a' jobbágyság urbéri faizása és legeelői joga a' földesuri erdőkben, szintolly nyomasztók más részről a' jobbágyra az urbéri tartozások, a' robot, dézsma 'zat. Valljon nem lehetne-e némelly urodalomban e' súlyos tartozások viszonyos megszüntetése által, mind a' birtokoson, mind pedig a' jobbágyon segíteni, legalább ott, hol a' jobbágyságnak módja 's alkalma volna, magának a' szükséges fát a' szomszéd erdőségekből beszerezni vagy hol hajókázható folyókon fakeskedés üzetik, vagy fát maguk saját telkükön nevelhetnének? Kinek alkalma van tapasztalni, milly rosszul 's rendetlenül történik a' robot és uri tartozások lerovása, 's mennyi erő fecséreltetik el ekkép hiában, az kétségkívül meg fogja vallani, hogy efféle szolgálatoknak általában csekély sikerök van, következőkép azoknak megszüntetése által a' földesur valósággal mitsem veszitene. A' robotosok 's urbéri faizók által eszközlött favágásban közönségesen nincs köszönet, 's ha fahordás alkalmával a' szekerező jobbágyságra az urodalmi tiszt 's szolgák a' legszigorúbban nem ügyelnek, ugy a' fának nagy része erdőben vagy utfélen marad, nem is említve mind azon kihágásokat, mellyek illy alkalommal a' jobbágyság részéről az erdőkben elkövettetnek. De nemcsak az erdei munkákban, hanem másban sem lehet az urbéri szolgálatokkal sokra menni, sőt általok a' földesur egyenesen károsodik, főleg mostan, mióta az illy munkák végezte-

tésében a' zsarnoki kényszerítést szelidebb bánásmód váltotta fel.

Egyébiránt akárminth egyenlítőnék ki az urbéri faizás ügye, annyi bizonyos, hogy rendezése által mind a' két rész, földesur és jobbágy, egyaránt nyernének; mert a' földesur olly kötelességtől szabadulna meg, melly mostan erdeinek valóságos átka; a' jobbágnak pedig első esetben, t. i. egy darab erdő kihasítása által, a' szükségéhez képesti famennyiség biztosítatnék, ha az illetőségében kapott erdővel jól gazdálkodik, holott jelen viszonyok közt mindig azon veszélyben forog, hogy tüzi és épület-fájának egy részét vagy egészen is elveszti, mint akárhányszor megtörténik, ha a' földesur az erdőket rosszul kezeli vagy kihasználja; vagy a' második esetben, ha t. i. az urbéri faizás az uri szolgálatok, vagy a' robot, dézsma egy része által megváltatnék, a' jobbágy olly terhektől menekülne meg, mellyek alatt a' mivelődés 's jóllét magasb fokára bajosan jut valaha el. Ezért a' méltányosság ugy hozná magával, hogy az urbéri erdők kihasítása költségeinek egy részét a' jobbágyság is viselje, hogy a' földesurak annál inkább képesek legyenek az erdőszabályozást mielőbb fogantatni, mitől most legtöbbnyire a' tetemes költségek miatt idegenkednek.

Végre, hogy az illy községi erdők czélszerűen kezeltessenek 's állandóan használtathassanak, a' fő felügyelést a' megyei törvényhatóság ellenörködése mellett a' földesuraságra kellene bizni; az erdő szükséges miveléséről 's oltalmazásáról azonban, valamint a' vágásoknak — egy szakértők által kidolgozott gazdálkodási terv szerinti — rendes kezeléséről a' községek magok tartoznának gondoskodni.

2. Az urbéri legeltetés a' földesuri er-

dőkben szüntessék meg. — Számtalan helyek vannak, hol most silány csepőték, túskebokrok, gyalog fenyő 'sat. borítja a földet, mellyek tehát sem erdőnek sem legelőnek nem használhatók. Illy helyek megtisztítása által sok jó legelőt lehetne állítani. Ugy nem különben a' sovány, sokszor igen keveset jövedelmező szántóföldek 's rétek is czélszerűen fordíthatnának legelőkkül a' jobbágyság illetőségében. Továbbá akár mennyi lápos, mocsáros helyek vannak, hol jelenleg kevés vagy semmisen terem, de lecsapolás által dús rétekké vagy mezökké lehetne azokat varázsolni, 's itt a' jobbágyság meint elég legelőt kaphatna. Hol azonban erdő szükében nincsenek, ott egy darab erdő átengedése 's kiirtása által a' legelőjoggal bírók könnyen kárpótoltathatnak, hol pedig kevés az erdő, ott az erdei legelő sem lehet nagy, annál könnyebb tehát azt egy vagy más módon kipótolni. Az erdei legelő egy részét a' jobbágyság már a' kihasított urbéri vagy községi erdőben is megkapná, 's a' jobbágyságot illető erdő nagysága, a' törvény által körülbelöl már különben is meg van szabva; de a' kihasítás körüli minden önkénykedés, 's általában az erdőszabályozás könnyítése végett még szorosabban is meg lehetne határozni, a' különböző vidékek 's helybeli viszonyok szerint, különösen pedig a' legelőterek terményző erejéhez képest, ha azok mint rétek tekintetnek vagy hagyatnak meg. E' részben még csak arra kellene ügyelni, hogy a' legelőül kiirtandó erdőtérsegek ne koppasztassanak egészen le, hanem a' legelő 's barmok védelmére egyes fák vagy facsoportozatok hagyassanak meg, 's hogy az irtás ne ottan történjék, hol a' kiirtott hely talán elvadulhatna (lásd alább a' 4-ik szám alatt).

Tehát az urbéri legelőnek a földesuri erdőkben megszüntetése, 's annak a fennebb említett egyik vagy másik mód szerinti kármentesítése törvény által lenne elintézendő. Egyébiránt az urbéri legelő elkülönzése által is egyaránt nyerne ur és jobbágy. A birtokos ugyanis a maga vágásait, vetéseit 's ültetvényeit az erdőkben akadály nélkül 's okszerűbben kezelhetné, valamint az erdőre is nagyobb gondot fordíthatna, 's ekkép belőle sokkal nagyobb jövedelmet húzhatna; a jobbágy pedig kikapván a maga legelőbeli illetőségét, nem függne többé az erdőbe hozatott vagy behozandó rendeletről, a vágások tilalmazásától vagy felszabadításától, 's a földesur önkényétől, ki roppant juhnyájai által a jobbágy marháját a legelőből sokszor egészen kiszorítja; végre a jobbágy büntetés alá sem kerülne olly gyakran tilalom-törés 's egyéb kihágások miatt, mellyeket a pásztorok az erdőkben el szoktak követni 'sat.

Egyébiránt a legeltetést a földesuri erdőkben nem szükséges egészen megszüntetni, sőt inkább az erdőbirtokos maga igen czélszerűen üzheti, vagy bérbe kiadhatja azt, magának a jobbágyságnak is; de illy viszonyok közt a földesur erdeit sokkal könnyebben rendbe hozhatja, ha akarja, mert saját cselédeivel a szükséges rendet könnyebben fenntarthatja, a bérlőt pedig, ha az egyezkedés ellen cselekszik, a bérletből kizárhatja. — Valamig az urbéri faizás és legeltetés az erdőkben, ugy mint most, fennáll, jól rendezett erdőgazdaságról nem is álmodhatunk, sem nagyobb jövedelmet nem várhatunk az erdőkből, sőt ezen tartozások következtében, mint eddig, ugy ezentul is egyre

pusztulni fognak erdeink, bármilly szigoru rendszabályok tétessenek e' tekintetben.

3. Urasági erdőkben a' vadgyümölcs szedése tiltassék el. Az erdei gyümölcs szabad szedése mennyi kárt okoz a' földesurnak egy részről, 's mi kevés hasznot hajt a' jobbágnak más részről, — már elmondtuk az 1-ső czikk 3-ik pontja alatt. Kivánandó volna tehát, hogy az urbéri faizás és legeltetés megszüntével, az erdei gyümölcs szabad szedése is eltiltatnék (kiváltkép az olyan gyümölcs használata, melly fákon és magasabb bokrokon terem, mint : vadvadkörte, alma, galagonya, barkócza, mogyoró 'sat.), 's minthogy a' haszon, mellyet a' jobbágyok a' vadgyümölcsből kapnak, csekélysége miatt alig jöhet tekintetbe, a' földesuraság részéről érte kárpótlást sem kellene adni. Egyébiránt az erdőbirtokosnak teljes szabadságában állana, a' vadgyümölcsöt a' maga rendén felszedetni, haszonra fordítani vagy eladni, akár pedig a' szegényebb jobbágyoknak ajándékozni. — Ellenben szamócza, fekete és veres afonya, málna, szedését az erdőkben kellő óvatosság mellett általában meg lehetne engedni, különösen a' szegényebb sorsuaknak, mert ezen erdei gyümölcsök szedése minden kártétel nélkül megtörténhetik, azonfölül pedig egészséges tápszerű szolgálnak 's a' szegényebb néposztálynak egy kis keresetet adnak. Csakhogy a' szedőktől elkövetett minden legkisebb kihágást szoroson meg kellene fényíteni; a' szedést pedig a' gyümölcs tökéletes megérése előtt megkezdeni szabad ne lenne.

4. Az erdőknek önkényes irtása korlátoztassék. Hol még felesleges erdő van, a' fának pedig bece nincsen, 's az erdőtér szántóföldnek, rétnek 'sat. jobban használható, sok esetben, különösen az er-

döbirtokosokra nézve nagyon maga helyén van az irtás. De hol erdő kevés van 's fában szűkölködnek, vagy az erdőtér más használatra kevésbé vagy teljességgel nem alkalmas, ott az irtás az erdő- és fahiány által okozott bajokat még inkább növeli, illy esetekben tehát az erdőket irtani oktalanság. E' tekintetben olly törvényre volna szükség, melly az erdőirtást csak az illető közhatóság tudta- 's beleegyezésével engedné meg; minél különösen arra kellene ügyelni, hogy a' következő rendű erdőségek az irtás alól egészen kivételnének :

1) Mindazon erdőségek, mellyek valamely vidék, különösen népesebb városok, nagy-szerű gyárhelyek, vashámorok 's huták 'sat. fa szűk-ségének fedezésére nélkülözhetlennék, 's hol a' tüzi fának köb-öle buzatermő vidéken 4 ft, rozstermő vidéken 3 ft, zabtermő vidéken 2 fton ppénzben elkel; szóval : hol a' fa már szűken van. Ide tartoznának továbbá azon erdőségek is, mellyek sok fát fogyasztó helyekre vezető folyók, csatornák vagy vasutak mellett fekszenek, 's a' szállítási meg egyéb költségeket levonván, a' fának szinte 2, 3, 4 pft az ára (t. i. zab-, roz- vagy buzatermő vidék szerint), illy erdőkől ugyanis az országnak nagy része láttathatik el fával, különösen épületfával, deszkával, lécczel 'sat. Ez esetben az irtást csak akkor kellene megengedni, ha a' kiirtandó erdő helyett, más hason nagyságu, nem az erdőtérhez tartozó darab föld ültettetik be fával.

2) Hol a' föld mezőgazdaságra nem alkalmas. Ide tartoznak

a) a' meredek 's csekély termőrétegű hegyoldalakon levő erdők, mellyek kivága-

tása 's a' földnek munkálat alá vétele után a' sekély földréteg feloszlik 's lemosatik. — Az erdőirtást rét vagy legelő állítása végett illy helyeken kivételkép csak akkor lehetne megengedni, ha a' fának csekély vagy semmi kelete nincs, 's a' kiirtott földnek elvadulásától a' helybeli tapasztalások vagy e' végre kicsinyben tett kísérletek nyomán félni nem lehet.

b) A' havasokon, hol az éghajlat a' mezei vetemények, sőt még a' zab és burgonya művelésére is zordon, úgy, hogy e' termények sokszor nem érnek meg tökéletesen, vagy teljességgel nem is diszlenek. De legszigorubban kellene tiltani az irtást az erdei növényzetvonal közelében (lásd az 1-ső cikkben). Rétek és legelők kedviért a' havasokon szinte csak kivételkép kellene irtani, ha t. i. a' fának kelete nincsen, 's nem lehet félni, hogy irtás következtében a' kiirtott föld elvadul vagy vizáradások martalékául esik; erről, tapasztalás hiányában, kicsinyben tett kísérletek által kell meggyőződést szerezni. Az erdei növényzetvonalától az irtásnak ez esetben is legalább néhány száz ölnyi távolságra kellene maradni.

c) Ritka, vigályos homokföldön, melly irtás után futóhomokká válhatnak.

d) Láp földön, mocsárok közt, hova csak télen át kemény fagyon férhetni, 's egyébre használni nem igen lehet.

3) Azon erdőket sem kellene irtani, mellyek nagyobb folyóvizek mellett a' partok védelmére, tehát a' kiáradások ellen szükségesek, valamint

4) a' magasabb, meredek 's sziklás hegyeken, kiváltkép havasokon, hol az erdőség a' völgyekben levő helységeknek 's magánosan álló

hegyi lakházaknak a' hó-omlatagok 's lezuhanó szikladarabok ellen oltalmul szolgál, ugy nemkülönben a' szűk völgyeknek a' leomlott föld és kőtömeg általi elzárását 's betöltését is akadályozza, holott a' völgyek illetén elzárása által a' folyásukban gátolt hegyipatakok pusztító kiáradásokat szoktak okozni. — Egyébiránt az itten javasolt törvényes rendszabályok által az erdőbirtokosok semmi rövidséget sem szenvednének, mert az erdők különben is többnyire csak a' rosszabb, a' mezőgazdaságra kevésbé vagy épen nem alkalmas földet foglalják el, jobb földön pedig több fa is terem, 's a' fának a' fennebbi körülmények közt közönségesen jó kelete van. Jelen pillanatra az erdőirtás természetesen szép jövedelmi forrást nyújt, mert a' birtokos egyszerre sok fát kap saját használatra vagy eladásra, a' kiirtott, erőteljes erdei föld pedig szántóföldnek, rétnek vagy legelőnek néhány éven át szinte jól használható; ámde közönségesen annál csekélyebb az illy kiirtott térség termése később, midőn a' föld televénye 's termő ereje kimerült, sőt gyakran egészen hasznavehetlenné válik, mihelyt a' meredek hegyoldalokról a' termőföld lemosatott, vagy folyamok mellett elhordatott, vagy ritka homokban futóhomokká változott 'sat.

5. Szükséges, hogy szakértő egyének által rendszeresen kezelt, 's a' helybeli körülményeknek, valamint a' tudomány állásának megfelelő erdőgazdaság hozatassék be. — Ollyan erdő, melly még nincsen ugyan elpusztulva, de hibásan kezeltetik, alig jövedelmez félannyit, mint ha ugyauazon erdő czélszerűen kezeltetnék. Azonban számtalan erdő pusztul el a' ferde 's hibás kezelés következtében, különösen a' szá-

raz hegyhátaikon, magas zordon hegyvidékeken, sivány száraz homokban, alacsony meleg síkokon 'sat. Innen azután a' jövedelem ~~csökkenése~~ következik, sőt az ország productiója általában süllyed. —

De hogyan is reménylhetnénk erdeinkből nagy jövedelmet, midőn azok nagy része olly egyének kezei közt van, kik az okszerű erdőgazdaságban keveset vagy épen mitsem jártasak? Ugyan kinek jutna eszébe, ügyes-bajos dolgait olyanra bizni, ki a' jogtanhoz nem ért, hacsak ügyeit a' legnagyobb zavarnak és rendetlenségnek kitenni nem akarja; már pedig épen azért uralkodik erdeinkben a' legnagyobb rendetlenség, mint-hogy azokat olly tisztviselők kezelik, kik az erdőgazdaságba beavatva nincsenek. Erdőtörvényeink egyik lényeges pontját tehát azon intézkedés tenné, miszerint nyilvános tanintézetekben, vagy a' törvényhozás által különösen e' végre rendelt szakértő személyek vagy hivatal előtt megvizsgált, 's erdészeti ismereteikről bizonyítványozott szakférfiak kezelnék az erdőket, a' helybeli viszonyokhoz mért, 's a' tudomány állásának megfelelő, rendes, nyomtatásban kiadott, 's térabrosszal ellátott gazdálkodási terv szerint. E' tervek egyébiránt a' legegyszerűbben lehetnének szerkezve, hogy az erdőbirtokosok minél olcsóbban juthassanak hozzájuk.

A' hol egyébiránt az erdők kisebbek, semhogy értők szakértő erdészt lehetne tartani, ott több erdőbirtokos egyesült erővel közös költségen fogadhatna tisztet, vagy kisebb birtokosok a' nagyobbakhoz csatlakozhatnának, 's erdeiket a' nagyobb erdőkbe hivataloskodó erdészek által kezeltethetnék illendő aránylagos díj mellett, vagy legalább a' gazdálkodási terv rendes foganatosítását általok időnkint megvizsgáltathatnák. Csak azon kisebb erdőbirtokosoknak, kik saját

erdejük czélszerű kezelésére a' kellő ismeretekkel ellátvák, lehetne kivételkép megengedni a' terv szerinti saját kezelést, főleg ha ily erdők magánosan állanak.

Hogy azonban az erdőtisztek, kik a' közjöllét előmozdítása végett az erdőket jó karban tartani 's javítani kötelesek, némelly földesur önkényének kitéve ne legyenek, mint jelenleg, az ő sorsukat is törvény által kellene rendezni 's biztosítani. Ha valamelyik tiszt valamit vétkezett, ura vádolhassa be, 's törvény szerint büntettség, a' mint az igazság 's méltányosság hozza magával; de ha valamely földesur vagy meghatalmazottja a' tisztet hivatalából minden vétség nélkül elbocsátja, 's ily bánásmód sokszor nemtelen indokokból gyakran ismételtetik: úgy a' tisztviselő törvény által nem védetve — ártatlanul vesztheti el nemcsak kenyerét, hanem becsületét is, mert a' hivatalából elbocsátott egyéneken mégis mindig marad némi gyanu, hogy valamiben hibázott, vagy hivatalában hanyag volt. — Azonfölül a' tisztok, de különösen az erdészek közönségesen olly rosszul fizettetnek a' magán uraságoknál, hogy nyomoruságosan kell tengődniök, jóllehet az ur részéről pontosan megkivántatik, hogy a' tiszt minden erejét és idejét hivatalának áldozza.

Kivánatos volna tehát a' közjó tekintetéből, 's a' becsületes tisztviselők oltalmazása végett, olly törvényt alkotni, mellynek erejénél fogva azok, kik tisztet akarnak, vagy kénytelenek tartani jószáguk kezelésére, illendő fizetést legyenek kötelesek adni, miből a' tiszt rangjához képest megélhessen, — továbbá, hogy tisztet ártatlanul csak nyugdíjjal bocsáthassanak el, ha rájuk többé nincsen szük-

ség; e' dijmennyiségnek azonban legalább addig el kellene tartani, míg az elbocsátott tiszt más szolgálatot nem keresett magának. — Nagy igazságtalanság történik továbbá némelly magán urodalmakban a' számadó tiszteken az által, hogy számadásaik csak évek után vizsgáltnak meg, 's a' tisztek a' mutatkozó hiányok pótlására kárhoztatnak, mellyek néha nem is valók, hanem a' tiszt azokat többé nem igazolhatja, mert nagy idő multával sem a' dologra nem emlékezik már jól, sem pedig a' nehézségek megoldására szükséges adatokat nem szerezheti meg többé, mert a' tanuknak használható személyek már meghaltak, vagy a' hely színéről messze elszármaztak; vagy a' számadótiszt sok idő múlva már elholt vagy megvesztegetett egyénekre hivatkozás mellett ítéltetik el a' hiányok megtérítésére! De legkeservesebb az, midőn a' már elhunyt számadó családja vonatik számos évek után feleletre a' számadásban előforduló nehézségekért; — ugyan honnan vehetné ez a' sok évek alatt összegyűlt számadásokhoz a' felderítő adatokat, holott legtöbb esetben az egész számadás ismeretlen előtte?!

Tehát e' tekintetben is szükséges volna egy törvény, melly rendelné, hogy mindenféle hivatalos számadások legalább egy év, és egy nap alatt a' benyújtás után megvizsgáltnassanak, 's hol ez nem történik, a' számadót többé elítélni ne lehessen, ha csak a' tiszt maga el nem ismeri a' nehézséget 's hiányt, vagy a' dolog olly világos, hogy felette semmi kétség nem lehet; a' törvény továbbá mondaná ki azt is, miszerint e' rendszabály hű teljesítése felett a' nyilvános hatóságok örködjenek,

nehogy a' tiszt kénytelen legyen földes-
 urát bepanaszolni, mi azonban neki más részről
 több kárt okozhatna, mint hasznol. — Olly tisztól, ki
 folyvást veszélyben forog, hogy ártatlanul elítélte-
 tik, vagy mint fennebb láttuk, minden ok nélkül ke-
 nyerét elvesztheti, bizony jeles szolgálatot nem re-
 ménylhetni, 's az erdőtisztok sorsa e' tekintetben mostani
 viszonyaink közt annál mostohább, minthogy magát a'
 megrögzött slendriánból ki kell vivnia, ha urának és
 a' köznek javát előmozdítani akarja, ez által pedig
 minden oldalról ellenségeket szerez magának, 's kel-
 lemetlenségekbe bonyolodik, minthogy az erdő olly sok
 oldalról, 's gyakran a' legméltánytalanabb módon os-
 tromoltatik. Azután meg az erdőtisztnek nem csupán
 a' jelenre, hanem a' jövőre is kell gazdálkodni, miről
 némelyek ritkán szoktak komolyan gondoskodni; már
 tehát e' tekintetből is nagyon nehezítetik az erdész ál-
 lása, 's annál inkább igényli a' törvény védelmét.

6. Kellő számu 's ügyes erdőtisztok kép-
 zésére szükséges erdőtanintézetek álli-
 tassanak. — De hogy az erdőbirtokosok képesek
 legyenek, erdeik okszerű kezelésére alkalmas tisztakat
 szerezni, nagyon szükséges volna, az országban több
 helyeken erdőtanintézeteket állítani a' szükséges egyé-
 nek kiképzésére, erről tehát szinte a' törvényhozásnak
 kellene gondoskodni. — Ha a' körülmények jelen pil-
 lanatra nem engedik ezen intézeteket mindennel ellátni,
 mi az erdőtan elméleti 's gyakorlati oktatására általában
 szükséges, ugy egyelőre kisebb intézetekkel is megelé-
 gedhetnénk, mellyekben a' tanulók, a' közönséges is-
 kolákban 's tanintézetekben a' szükséges — különösen
 mathematicai és természettudományi — elő-
 ismereteket megszerezvén, kiváltkép az erdőtudomány

vagyis erdőgazdaság gyakorlati részében tanítatnának; miért is ezen intézeteket különösen a' magasb előhegyeken kellene felállítani, hol nagy és kis birtokok közt felosztott terjedelmes erdőség fordul elő, 's honnan sem a' havasok, sem a' síkföld nem esik nagyon messzire, hogy a' gyakornokoknak könnyü alkalmuk lehessen a' havasokon, előhegyeken 's síkföldön egyaránt ismereteket gyűjteni a' különböző gazdálkodásról. Míg néhány nagyobb, tökéletesebb intézettel birhatnánk, az említett módon derék hasznavehető egyéneket képezhetnénk, 's kevés költséggel nagy hasznot tennénk a' hazának.

7. A' jószágok elzálogosítása vagy adományozása (donatio) alkalmával, 's azok visszavételekor az erdőkre nagyobb figyelem fordításék. — A' jószágok elzálogosítása- és adományozásakor az erdők állapota közönségesen olly könnyedén vétetik, hogy azokat a' haszonvevő nagyon könnyen kizsákmányolhatja, sőt el is pusztíthatja, a' mint az illy erdők, kivált a' zálogjószágokon, valóban sokszor a' legnyomorúbb karban vannak is, mint fennebb (I. 4. p.) már említettük. — Tehát nagyon üdves volna, ha törvényes lépések tétetnének a'végett, hogy az illető közhatóságok részéről, a' jószágok átadása- és visszavételekor az erdők állapota szorosán megvizsgáltassék, 's az illy erdők kezelése felett szigorú ellenőrködés vitessék. — A' zálogjószágokat illetőleg egyébiránt, az erdők kizsárolása 's pusztítása ellen, legczélszerűbb lenne az ősiség tökéletes eltörlése.

8. A' közbirtokossági erdők fenntartására szigorúbb rendszabályok hozassanak.

— Tudva levő dolog, hogy a' közbirtokossági erdők közönségesen igen rossz karban vannak. Ennek némelly okait a' II. czikk 5-ik pontja alatt már előszámláltuk. Itt ugyanis jobbágy és közbirtokos egyaránt pusztítja az erdőt. Ha tehát fennebbi (I. p. a.) javallatunk szerint az urbéri faizás eltörültnék, 's a' jobbágyok egy darab erdőt, meg urbéri legelőt kihasítva kapna, úgy a' közbirtokossági erdők mindjárt sokkal kedvezőbb állapotba jutnának. Ekkor még csak a' közbirtokosok közt kellene az erdőt és legelőt felosztani, hol ez még nem történt meg, 's törvény szabná meg, hogy a' maga részét mindenik közbirtokos akadály nélkül, körülményeihez képest, czélszerűen kezelhesse, vagy hol a' részilletőségek külön gazdálkodásra szerfölt csekélyek volnának, 's ezért, vagy más alapos oknál fogva a' felosztás nem lenne tanácsos, úgy ezen erdőket mulhatlanul rendes gazdálkodási terv szerint kellene kezelni, természetesen a' közhatóság folytosan éber ellenörködése alatt.

9. Az erdei rendőrség, különösen a' törvények fogantatására nézve, javítások meg. — Ha az erdei kártételeket mindenütt szakértő 's józan gondolkodásu erdőtisztek becsülnék meg, és az erdőrontók felett részrehajlatlan 's értelmes mezőrendőrségi bírák itélnének, úgy az erdei kihágásokat az 1840-ik évi mezőrendőrségi törvény szerint, a' vétséghez képest, teljes mértékben megboszulni könnyű volna. Minthogy azonban e' tulajdonságokat az erdőtisztek- 's mezőrendőri bírákban nem mindig találjuk fel, az erdei kártételek megbecslése 's az erdőrontók elítélése sem történik mindenkor a' törvény értelmében, mert az mindkét részre sok bujós ajtót hagy. Kivánandó volna tehát, hogy az erdőrendőrségi törvény-

ben a' kár-becs és büntetés szorosabban határoztassék meg, legalább a' legtöbbször előfordulni szokott vétségekre nézve, hogy ekkép az erdei kártételeknek a' becslők különböző nézetei szerinti becslése, valamint az innen keletkező különféle eredmények lehetőleg elhárítassanak, a' bírák önkénye korlátoztassék, 's az egész erdőrendőrségi ügy egyszerűsítették. — Az erdei kártétel szorosabb vizsgálatából a' kár nagyságát a' közönséges esetekre megközelítőleg általában ki lehet számítani, e' szerint tehát a' kárpótlást és az elkövetett erdei kihágások megbüntetését is szorosabban meg lehetne a' törvényben határozni. Egyébiránt értekező igen hosszas lenne, ha itten az előfordulható különféle esetekre általában meghatározandó kárpótlás felett saját szerény nézeteit fejtegetni akarná. Minthogy azonban e' tárgy nagy fontosságú, értekező egy külön czikkben szándékozik felelte véleményét nyilvánítani, feleletül a' Magyar Gazdában kitüzött kérdések 26-ik pontjára. *)

Az erdők oltalmazására nézve nagy baj még az erdőrendőrség foganatosításában uralkodó hiányok 's hanyagság. Számos erdőbirtokos, ugy nem különben jószág-igazgató is, keveset gondol az erdőrendőrség pontos végrehajtásával, ekkor azután természetesen misem történik; mások megint, kik az erdőkben rendet akarnának, a' mezőrendőrségtől gátoltatnak, mert a' mezőrendőri bírának nem igen van idejük (?) vagy kedvük az erdei kihágások felett mindig bíraskodni,

*) Melly így szól: „Elegendők-e a' jelen fennálló törvények a' me z e i r e n d ő r s é g feuntartására? 's ha nem, mikép lehetne hiányaikat helyrehozni? 's mi volna általában a' legbiztosb mód e' rendőri törvényeket országsherte foganatosítani?“

mikor a' szükség megkivánná. De ez erdőrontók feletti lassu biráskodás nemcsak a' birtokosokra nézve káros, hanem káros a' köznépre is, mert illy eljárás mellett a' kihágások szorgalmasan folytattatnak az erdőkben, 's a' vétkesek javulás helyett, még inkább elromlanak, mint fennebb (I. 10. p.) láttuk. — Olly törvényt kellene tehát alkotni, mellynél fogva mind az erdőbirtokosok, mind pedig a' mezőrendőri biróság köteleztetnék, az erdei kihágások felett legalább minden félévben, hol pedig sok tetemes kártételek szoktak előfordulni, évnegyedenkint, vagy minden hónapban is itéletet tartani; azonfölül a' nagy kihágások az illető biróságnak azonnal jelentessenek be, 's a' bűnösök haladék nélkül fenyitessenek meg. —

Harmadik baj az erdők oltalmazására nézve az, hogy lopott fával 's fa-árúkkal az egész országban szabadon lehet kereskedni. Senki sem kérdi, mint jött az eladó a' fa birtokába, sőt sokan tudják, hogy lopott jószággal kínáltatnak, de azért megveszik, csak olcsó legyen a' fa! — Erre nézve hasonlókép törvény útján kellene rendelkezni, hogy lopott fával ne lehetne olly könnyen kereskedést üzni, hanem minden fa-árus, kivált a' kicsiben eladók, tartozanak bizonyítványt előmutatni azon földesur vagy annak tiszte részéről, hol a' fát vették, vagy a' helybeli birótól vagy jegyzőtől, ha valaki saját fáját árulja; ellenkező esetben a' gyanus fa koboztassék el, 's az illető eladók, valamint vevők is fenyitessenek meg.

Végre különös figyelmet érdemlenének a' törvényhozás részéről általában, de különösen erdőrendőrségi tekintetben, fátlan vidékeken a' fiatal erdők és faültet-

vények. Milly jótékony befolyással vannak illy ültetvények a' föld termő erejének fenntartására, sőt növelésére, már fennebb, különösen a' III. cikkben megmutattuk. Ámde hogyan lenne hajlandó a' földesur illy ültetvényekre nagyobb áldozatot tenni, midőn látja, hogy az erdőségek fenntartása az illető rendőrség által biztosítva nincsen, a' szenvedett kártételekért pedig gyakran aránytalanul csekély kárpótlás nyújtatik, főleg ha a' kihágók megítélésére 's több effélére tett költségeket is számba veszi. — Nagyon üdves volna tehát olly törvényt hozni, melly a' közhasznú faültetvényeket oltalmába venné, a' bennök elkövetett kártételeket kellő szigorral sujtaná, 's a' földesurat rövid uton 's minden költség nélkül kármentesitené. Ekkor a' földesurak is mindjárt hajlandóbbak lennének illy faültetvények állítására, 's kétségkívül saját hasznukkal, mert a' vidékeken akármennyi hely van, hol a' föld nagyon száraz, sovány 's terméketlen annyira, hogy jelen állapotjában keveset vagy mitsem jövedelmez, erdővé átalakítva pedig szép hasznót hajthatna, mert illy tájakon a' fa drága, 's mert a' föld erdő által televény és nedvességet kap, tehát javul. Ha illy helyek fával czélszerűen beültettetnek, ugy nemcsak az ország összes productiója növekedni fog, miáltal a' közhaza nyer, hanem az egyes földesuraknak is tetemes hasznuk leend belőle.

Ez uton a' magán birtokosok nagy áldozat nélkül, mit tőlök méltányosan nem is kívánhatni, — sok jót tehetnének, mihelyt nekik a' törvényhozás és a' törvényeket végrehajtó közhatóságok részéről a' szükséges oltalom megadatik. De ha egyszer a' még fennálló 's szükséges erdőségek oltalmára és fenntartására megkívántató intézkedések csakugyan megtételek, akkor

bizony legfőbb ideje lesz, 's az egész ország érdekében fog feküdni, hogy a' status részéről is történjék némi áldozat a' fátlan vidékek beerdősítése körül, mi körülbelől abban állhatna, hogy p. o. a' status a' parlagon heverő földeket vásárolná össze 's fával ültetné be, vagy a' földesurakat az ország pénztárából olcsó kamat mellett adott kölcsönnel gyámolítaná, a' beültetést szakértő erdőszek által országos költségen eszközölné 'sat. *

10. Erdőgazdasági törvényszék, 's az erdőtörvények végrehajtására nyilvános hivatalok állitassanak. — Hogy az erdőtörvényeknek kívánt sikerök legyen, ugy azoknak kellő foganatosításáról is szükség gondoskodni. Ebhez azonban szakértő személyek 's czélszerű intézkedések kívántatnak azon esetekre, mellyekben az erdőtörvények megsértetnek. Olly törvény kellene tehát, melly a' megyei és magasb törvényszékeken az erdei rend feletti ellenörködés végett szükséges hivatalokat állitana szakértő férfiakból, 's melly a' törvények áthágásánál a' rend fenntartására szükséges intézkedéseket kiszabná; — csak ekkép lehetne a' törvényhozás által kitüzött célt elérni.

Ezek értekező szerény nézetei a' „Magyar Gazdában“ kitüzött erdészeti kérdés felett. Értekező elismeri e' tárgy fontosságát 's nehézségét, 's távol van azon hiedelemtől, hogy az ügyet kimeríté, sőt ellenkezőleg, meg van győződve, miszerint csak erdőviszonyainknak 's hazánk egyéb körülményeinek többoldalú megrostálása által lehet e' tekintetben a' közjóhoz képest kívánt eredményre jutni. Értekezőnek nem volt egyéb szándéka, mint a' dolgok állására erdészeti szempontból figyelmeztetni a' közönséget, koránsem pedig a' szük-

séges erdőtörvényeket érdemileg tárgyalni, mert ezeket a' törvényhozó a' dolgok természetéből, mihelyt az tisztán áll előtte, jobban ki fogja fejteni, mint értekező képes volna. A' IV-ik czikket tehát csak azért adám, hogy a' kitűzött feladatnak némileg megfeleljek, gyenge vázlataul tekintvén azt azon alapelveknek, mellyek a' részletes, 's mielőbb kívánatos erdőtörvények alkotásánál figyelmet érdemlenének.

Greiner Lajos,
a' M. Gazd Egyesület rend. tagja.

